

LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU VILNIAUS SPECIALIOJO LOPŠELIO DARŽELIO „ČIAUŠKUTIS“ DARBO SKELBIME TYRIMO

2016-08-23 Nr. (16)SN-109)SP-92

Vilnius

Lygių galimybių kontrolierė (toliau – ir Kontrolierė) 2016 m. liepos 22 d. gavo pareiškėjo skundą dėl Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto tinklalapyje www.ldb.lt publikuojamo darbo skelbimo, kuriame siūlomas darbas kineziterapeutui (vyriui). Pareiškėjo nuomone, tokio turinio darbo skelbimas galimai pažeidžia Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str., nustatantį, kad skelbimuose priimti į darbą, valstybės tarnybą arba mokytis draudžiama nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę vienai iš lyčių.

Lygių galimybių kontrolierė 2016 m. liepos 22 d. raštu Nr.(16)SN-109)S-604 kreipėsi į Vilniaus specialiojo lopšelio-darželio „Čiauškutis“ (toliau – ir Lopšelis-darželis) administraciją, prašydama motyvuotai paaiškinti, kodėl kineziterapeuta pareigas siūloma užimti tik vyrams bei pateikti kineziterapeuta pareigybės aprašymą.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė :

1. Vilniaus specialiojo lopšelio-darželio „Čiauškutis“ direktorė 2016 m. liepos 25 d. rašte Nr. SD-115 paaiškino, kad Lopšelyje-darželyje teikiama specialioji pedagoginė bei socialinė kompleksinė pagalba (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, maitinimo organizavimo, asmens higienos, kasdienio gyvenimo įgūdžių ugdymo, sveikatos priežiūros ir kt.). Lopšelyje-darželyje dirba socialiniai pedagogai, psichologai, specialieji pedagogai, ergoterapeutai, judesio korekcijos pedagogai, masažistai, individualios

priežiūros specialistai, kineziterapeutai ir kitas personalas iš kurių 94 procentai yra moteriškos lyties atstovės ir tik 6 procentai vyriškos lyties atstovų.

2. Direktorė pažymėjo, kad Lopšelyje-darželyje dirba trys kineziterapeutės moterys ir šiuo metu išskirtinai reikalingas dar vienas kineziterapeutas vyras darbui su vaikais baseine. Vaikai su specialiaisiais poreikiais (sergantys cerebriniu paralyžiumi, autizmu, elgesio sutrikimais) dažnai turi būti įkeliami bei iškeliami iš baseino, o tam reikalinga fizinė jėga. Taip pat nurodė, jog minėti darbuotojai neretai patiria fizinę, psichologinę agresiją, nes dirba su vaikais, turinčiais specialiuosius poreikius. Įvertinus esamą padėtį ir siekiant išvengti arba maksimaliai sumažinti darbuotojams kenksmingų rizikos veiksnių poveikį ir buvo numatyta įdarbinti kineziterapeutą vyrą.

3. Direktorė informavo, jog, paskelbdama tokį darbo skelbimą su priedu „vyras“, suprato reikalavimą, numatytą Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str., kad skelbimuose priimti į darbą, valstybės tarnybą arba mokytis draudžiama nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę vienai iš lyčių, tačiau rėmėsi to paties įstatymo ir tame pačiame 8 str. numatyta išimtimi, t. y., 6 str. 5 d., kuri numato, kad moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimu laikomi bet kokie veiksmai ar kitoks elgesys, kuriais asmuo diskriminuojamas dėl lyties, išskyrus atvejus, kai atliekamas tam tikras darbas, kurį atlikti gali tik konkrečios lyties asmuo, kai dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų lytis yra būtinas (neišvengiamas) ir lemiantis profesinis reikalavimas, šis traktavimas yra teisėtas ir reikalavimas yra tinkamas (proporcingas).

4. Lopšelio-darželio direktorė atkreipė dėmesį į tai, jog, vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. V-592/AI-210 „Dėl ergonominių rizikos veiksnių tyrimo metodinių nurodymų patvirtinimo“, moteris gali kelti nedidesnį svorį nei 10 kg, tuo tarpu vyras – nedidesnį kaip 30 kg. Toliau paaiškinime daroma prielaida, kad nuo 2 iki 12 metų vaikai, kaip numatyta pateiktame darbo skelbime, sveria atitinkamai daugiau.

5. Direktorė taip pat pažymėjo, jog, remdamasi Lietuvos Respublikos darbo kodekso 259 str. bei 260 str., būsimam darbuotojui siekia užtikrinti saugią darbo aplinką, todėl ir buvo nurodytas darbo skelbime vyriškos lyties asmuo.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a :

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar interneto tinklalapyje www.ldb.lt Vilniaus specialiojo lopšelio-darželio „Čiauškutis“ paskelbtas darbo skelbimas, kuriame kineziterapeuto pareigoms užimti teikiama pirmenybė vyrams, nediskriminuoja asmenų dėl lyties ir ar neprieštarauja Moterų ir vyrų lygių

galimybių įstatymo 8 str., reglamentuojančiam, kad skelbimuose priimti į darbą, valstybės tarnybą arba mokytis draudžiama nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę vienai iš lyčių, išskyrus 6 str. 5 p. nurodytą atvejį.

2. Pažymėtina, jog tiek Europos Sąjungos, tiek nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija, pačia bendriausia šio žodžio prasme, reiškia teisių sumažinimą arba atėmimą tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors požymių. Diskriminacijos sąvoka paprastai siejama su lygių galimybių, lygiateisiškumo pažeidimu, o nediskriminavimas – su asmenų lygaus traktavimo, lygių galimybių realizavimo kategorijomis. Konstitucinė diskriminacijos samprata atskleidžiama, pasiremiant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str., kuriame numatyta, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs ir nurodoma, jog žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas pažeidžiamas, kai tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, yra kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas. Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama, kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius.

Pagal tiesioginės diskriminacijos sąvoką, įtvirtintą Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 str. 4 d., tiesioginė diskriminacija yra apibrėžiama kaip tai ne toks palankus asmens traktavimas dėl lyties, negu panašiomis aplinkybėmis buvo, yra ar būtų elgiamasi su kitu asmeniu. Tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą, yra lyginami keli žmonės, pavyzdžiui, skirtingos lyties ar skirtingo amžiaus ir vertinama, ar vienam iš jų dėl lyties ar amžiaus nėra taikomos mažiau palankios sąlygos nei kitam asmeniui buvo, yra ar būtų taikoma panašiomis aplinkybėmis. Taigi palyginamieji asmenys vertinami panašiomis aplinkybėmis.

3. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str. numato, jog skelbimuose priimti į darbą, valstybės tarnybą arba mokytis draudžiama nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę vienai iš lyčių, išskyrus šio įstatymo 6 str. 5 p. nurodytą atvejį, kuris nustato, jog moterų ir vyrų lygių teisių pažeidimu laikomi bet kokie veiksmai ar kitoks elgesys, kuriais asmuo diskriminuojamas dėl lyties, išskyrus atvejus, kai atliekamas tam tikras darbas, kurį atlikti gali tik konkrečios lyties asmuo, kai dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų lytis yra būtinas (neišvengiamas) ir lemiantis profesinis reikalavimas, šis traktavimas yra teisėtas ir reikalavimas yra tinkamas (proporcingas).

4. Vertinant aukščiau minėtą Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 6 str. 5 p. numatytą išimtį, pažymėtina, jog ji gali būti taikoma tik jei: 1) reikalavimas dėl lyties būtų esminis ir lemiantis

kineziterapeuto profesinis reikalavimas, 2) toks tikslas būtų teisėtas, 3) reikalavimas būtų proporcingas. Vadinasi, turi būti aiškiai pagrįsta trijų kriterijų viseto sutaptis.

4.1. Pažymėtina, kad Lopšelio-darželio darbo skelbime tiesiogiai ir aiškiai buvo nurodyta, jog ieškomas kineziterapeutas vyras. Nors Lopšelio-darželio direktorė išimtinai vyro paiešką kineziterapeuto pareigoms užimti motyvavo tuo, jog kineziterapeutas reikalingas darbui baseine su vaikais ir šiam darbui atlikti reikalinga fizinė jėga, tačiau Lopšelio-darželio kineziterapeuto pareiginėje instrukcijoje (toliau – Pareiginė instrukcija), patvirtintoje direktorės 2015 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. V-42.1 (Pareiginė instrukcija pateikta kartu su 2016 m. liepos 25 d. raštu Nr. SD-115), nėra nuostatų, patvirtinančių, kad kineziterapeuto pareigos yra susijusios su vaikų kilnojimu ar jų aptarnavimu bei priežiūra baseine. Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiginėje instrukcijoje apskritai nėra įtvirtinta nuostatų, liudijančių apie galimą kineziterapeuto pareigų vykdymą, susijusį su fiziniais krūviais ar svorių kilnojimu. Iš Pareiginės instrukcijos II sk. 7 p. nustatytų pareigų turinio darytina išvada, kad kineziterapeuto pareigos yra neutralios lyties požiūriu, tai yra, kineziterapeuto pareigas neginčijamai gali atlikti abiejų lyčių atstovai ir vyro reikalavimas šioms pareigoms užimti nėra esminis ir lemiantis profesinis reikalavimas.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos Teisės skyriaus vyresniajai patarėjai paskambinus telefonu į Lopšelių-darželį ir pasiteiravus dėl šiuo metu dirbančių kineziterapeutų moterų vykdomų pareigų, direktorė paaiškino, jog pateikta pavyzdinė kineziterapeuto Pareiginė instrukcija yra taikoma visoms trimis šiuo metu dirbančioms kineziterapeutėms moterims. Tuo pačiu direktorė pokalbio telefonu metu patvirtino, jog Lopšeliui-darželiui reikalingas vyriškos lyties atstovas darbui su vyresniais vaikais, kuriems būna pykčio priepuoliai ir kurie turi elgesio problemų. Tačiau toks darbo pobūdis pateiktoje Pareiginėje instrukcijoje nenumatytas.

Direktorė telefonu patikino, jog ateityje bus parengtos diferencijuotos pareiginės instrukcijos pagal tai, kokį darbą kiekvienas iš kineziterapeutų atlieka.

4.2. Pažymėtina, kad pagal galiojančią teisinį reglamentavimą nenustatyta, kad kineziterapeuto pareigas gali vykdyti išimtinai tik tam tikros lyties atstovai. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. V-184 „Dėl Lietuvos medicinos normos MN 124:2016 „Kineziterapeutas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė patvirtinimo“ patvirtintoje Lietuvos medicinos normoje MN 124:2016 (toliau – Medicinos normos MN 124:2016), kurioje reglamentuojamos kineziterapeuto teisės, pareigos, kompetencija bei atsakomybė, nėra nuostatų, numatančių, kad kineziterapeuto pareigas gali vykdyti tam tikros lyties asmuo. Medicinos normos MN 124:2016 VII skyriuje nustatyta, kad kineziterapeutas pagal suteiktą kompetenciją taiko ir atlieka pratimus vandenyje (16.4.2.11. p.), pusiausvyros (16.4.2.3. p.), koordinacijos (16.4.2.4. p.) bei kitokius veiksmus, galimai susijusius su fiziniais veiksmais, tačiau šiame teisės akte nėra nuostatų, įtvirtinančių tik vyro teisę bei pareigą atlikti kineziterapeuto darbą pagal jam suteiktą kompetenciją.

Vertinant Lopšelio-darželio direktorės paaiškinimus, kad kineziterapeuto darbas yra susijęs su fiziniais krūviais ir todėl jį gali atlikti tik vyras, būtina pastebėti, kad Tarptautinės darbo organizacijos Konvencijos Nr. 127 „Dėl vienam darbuotojui leistino maksimalaus krūvio pernešimo“, ratifikuotos Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. I-507, 7 str. 1 d. (toliau – Tarptautinės darbo organizacijos Konvencijos) nustato, kad moterų ir jaunuolių skyrimas pernešti rankomis krūvi, išskyrus lengvus krovinius, ribojamas, o 7 str. 2 d. numatyta, kad kai sunkumus perneša rankomis moterys ir jaunuoliai, tokių sunkumų maksimalus svoris nustatomas gerokai mažesnis negu leistinas sunkumų pernešimo svoris suaugusiems vyrams. Pažymėtina, kad Tarptautinės darbo organizacijos Konvencijos nuostatos nenustato apribojimų, draudžiančių moterims dirbti tam tikrą darbą, susijusį su svorio kilnojimu ar pernešimu, tačiau pavedami atlikti darbai, susiję su svorio pernešimu, turi būti adekvatūs asmens fiziologinėms savybėms bei užtikrinti saugias ir sveikas darbo sąlygas.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas *expressis verbis* nenustato apribojimų dėl lyties atlikti tam tikrą darbą ar vykdyti tam tikras funkcijas, kitaip sakant, neįtvirtina draudimų moterims dirbti atitinkamą darbą, priešingai, šio įstatymo 39 str. 1 d. numato, kad darbuotojų saugos ir sveikatos būklė nustatoma pagal tai, kaip darbo priemonės ir darbo sąlygos įmonėje atitinka darbuotojų saugos ir sveikatos norminiuose teisės aktuose nustatytus reikalavimus, įvertinus profesinę riziką darbo vietose ar kitose įmonės vietose, kur darbuotojas gali būti darbo laiku; 2 d. numato, kad darbo priemonių, darbo sąlygų, iš jų – darbo aplinkos atitiktis darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimams nustatoma atlikus profesinės rizikos tyrimus ir įvertinus šio tyrimo rezultatus; 3 d. numato, kad darbdaviui atstovaujantis asmuo ar jo pavedimu darbdavio įgaliotas asmuo organizuoja profesinės rizikos vertinimą įmonėje. Tuo atveju, kai įmonėje nėra kompetentingo personalo darbo vietoms ar objektams, kur turi būti vertinama rizika, nustatyti, rizikai tirti ir pagal tyrimo rezultatus nustatyti, šioms paslaugoms įmonė samdo įstaigas ar asmenis iš kitur. Darbo vietas ar objektus, kur turi būti įvertinta profesinė rizika, darbdaviui gali nurodyti darbo inspektorius.

Taip pat pažymėtina, jog informacijos bei duomenų apie kineziterapeutų profesinės rizikos įvertinimą direktorė nepateikė.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. A1-457/V-961 patvirtintų Profesinės rizikos vertinimo bendrųjų nuostatų (toliau – Nuostatai) 6 p. nustato, kad įmonėje rizikos vertinimą organizuoja darbdavys, jam atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo darbuotojų saugai ir sveikatai. Nuostatuose yra išskiriamos specifinės kategorijos darbuotojų, kurios nustatomos rizikos vertinimo parengiamųjų darbų etape. Vadovaujantis Nuostatų 15.3. p., nustatomi darbuotojai, kuriems kyla pavojus dėl jų ar kitų asmenų veiklos, o ypatingas dėmesys skiriamas darbuotojams, kuriems gali grėsti didesnė rizika (riboto darbingumo asmenys, jauni asmenys, nėščios, neseniai pagimdžiusios ar krūtimi

maitinančios moterys, sergantys profesinėmis ligomis, naujai priimti į darbą darbuotojai ir kt.). Pažymėtina, kad moterys, kurios nepriskiriamos nėščių, neseniai pagimdžiusių ar krūtimi maitinančių moterų kategorijai, nėra identifikuojamos kaip asmenys, kuriems mažesnę ar didesnę rizikingą įtaką gali daryti biologiniai, cheminiai, ergonominiai ar fizikiniai veiksniai.

Nuostatų 3 lentelės pastabose pateikiama rekomendacija: „Priimant sprendimus dėl rizikos priimtinumui, reikėtų konsultuotis su darbuotojais ir atsižvelgti į visus darbuotojams kylančius pavojus. Taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kaip rizikos veiksniai veikia atskirus darbuotojus, kurie priklauso pažeidžiamoms grupėms, tokioms kaip nauji arba nepatyrę darbuotojai, jauni asmenys, nėščios ar krūtimi maitinančios moterys ir kt.“

Nuostatuose įtvirtintas reglamentavimas nenustato draudimo moterims dirbti tam tikrą darbą, esant jų pageidavimui bei fiziologinėms galimybėms, o profesinės rizikos vertinimas taikomas tiek moterims, tiek vyrams. Tačiau kiekvienu konkrečiu atveju darbdavys turėtų įvertinti asmenų fiziologines savybes, neatsižvelgiant į lytį ir imtis priemonių, kad profesinė rizika būtų sumažinta iki priimtinos.

4.3. Lopšelio-darželio direktorė nepateikė įrodymų, patvirtinančių, kad kineziterapeuto pareigas gali atlikti tik vyras, nes akivaizdu, kad šiuo metu identiškas pareigas pagal tą pačią Pareigybės instrukciją vykdo ir moterys. Iš direktorės rašytinių bei žodinių paaiškinimų negalima daryti išvados, kad reikalavimas priimti į kineziterapeuto pareigas vyrą yra proporcingas. Priešingai, tyrimo metu surinkti įrodymai liudija, kad Pareiginėje instrukcijoje įtvirtintas pareigas gali vykdyti tiek moterys, tiek vyrai.

5. Atlikus tyrimą, darytina išvada, jog Lopšelio-darželio darbo skelbimas, kuriame kineziterapeuto darbas siūlomas tik vyrams, nes, pasak direktorės, tik vyras gali vykdyti šias funkcijas, nėra teisėtas ir pažeidžia Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str. įtvirtintas nuostatas, jog skelbimuose priimti į darbą draudžiama nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę vienai iš lyčių, nes apribojo moterų galimybes užimti kineziterapeuto pareigas Lopšelyje-darželyje.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 24 str. 1 d. 6 p.,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a :

1. Įspėti Vilniaus specialiojo lopšelio-darželio „Čiauškutis“ direktorę dėl padaryto Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 8 str. pažeidimo.

2. Su sprendimu supažindinti pareiškėją ir Vilniaus specialiojo lopšelio-darželio „Čiauškutis“ direktorę.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Lobačevskytė